

4. Коржов, В., & Пузирьова, П. (2025). ІТ-розвиток підприємств міжнародного бізнесу в цифровій економіці. *Математичні методи та цифрові технології в економіці : збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених*, м. Ірпінь, 17 квітня 2025 р. Ірпінь : ДПУ, 2025. С. 161-163.

5. Кісь, М. Я., & Русин-Гриник, Р. Р. (2025). Економіко-математична модель розвитку системи зовнішнього інвестування підприємств в умовах воєнного і поствоєнного станів. *Проблеми системного підходу в економіці*, Вип. 2. С. 114-121.

6. Зеркаль, А. В. (2025). Адаптаційні стратегії економічного розвитку промислових підприємств в умовах кліматичної кризи та інноваційних трансформацій бізнес-моделей. *Управління економікою: теорія та практика. Чумаченківські читання*, 359-370.

7. Тардаскіна, Т. (2025). Цифрова модель розвитку соціально-економічних систем України. *Journal of Innovations and Sustainability*, 9(1). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jouinnsus_2025_9_1_7.

УДК 334.012.64:330.341.1:330.837

Власюк Т.М., к.е.н., доцент,
Чернецький Я.С., здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Київський національний університет
технологій та дизайну, м. Київ, Україна

ІНСТИТУЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний етап розвитку глобальної економіки характеризується переходом до моделі інноваційно-орієнтованого зростання, де основним драйвером технологічного прогресу виступає малий бізнес. Однак, ефективна реалізація інноваційного потенціалу малих підприємств залежить від якості та архітектури інституційного середовища. У нестабільних умовах класичні ринкові механізми не завжди здатні забезпечити малий бізнес необхідними ресурсами для досліджень і розробок. Натомість виникає об'єктивна необхідність формування дієвих інституційних детермінант, які мінімізують трансакційні витрати та стимулюють інноваційну активність таких підприємств.

Гринько Т. та Базик О. [1, с. 447] серед основних аспектів зростання

інноваційного потенціалу виділяють ресурси малих підприємств – фінансові, людські, технологічні. Також важливим інструментом розвитку інноваційного потенціалу на думку зазначених авторів є інституційна підтримка. «Підтримка держави – державні програми підтримки інновацій, гранти та субсидії. Науково-дослідні інститути, а саме співпраця з університетами та дослідницькими установами. Бізнес-інкубатори та акселератори необхідні платформи для розвитку стартапів та інноваційних проєктів» [2].

Як зазначають Ковбаса О., Максичка А. саме «інститути формують інституційне середовище (ринкове, соціальне, виробниче, фінансове, ін.), що визначає правила поведінки в підприємницькому середовищі. Інфраструктурне забезпечення розвитку малого підприємництва з точки зору інституційного підходу являє собою сукупність формальних і неформальних інститутів, що утворюють інституційну інфраструктуру, створюють як конструктивний, так і деструктивний вплив на його стан та розвиток» [3, с. 16].

Концептуальні взаємозв'язки між інституційним середовищем, інституційною інфраструктурою та їх впливом на розвиток інноваційного потенціалу малих підприємств зображено на рис. 1.

З рисунки видно, що ефективність функціонування малого підприємництва значною мірою залежить від сукупності формальних і неформальних інститутів, які формують умови здійснення економічної діяльності, визначають правила взаємодії економічних суб'єктів та впливають на рівень інноваційної активності підприємств.

Варто зазначити, що інституційне середовище – це сукупність умов і чинників, що формують правила взаємодії суб'єктів господарювання та впливають на їх економічну поведінку. Інституційне середовище охоплює кілька взаємопов'язаних складових: ринкове, соціальне, виробниче, фінансове, правове та інформаційне середовище, а також інші чинники зовнішнього впливу.

Ринкове середовище характеризує рівень розвитку конкуренції, попиту і пропозиції, ринкової інфраструктури та підприємницького клімату. Соціальне середовище охоплює демографічні умови, систему освіти, людський капітал, соціальні цінності та норми поведінки. Виробниче середовище – ресурсне забезпечення, рівень технологічного розвитку, виробничу інфраструктуру та логістичні можливості. Фінансове середовище характеризує доступність фінансових ресурсів, розвиток кредитно-інвестиційної системи, стан фінансової інфраструктури та податкової політики. Правове середовище включає законодавство, систему захисту прав власності, діяльність судових та регуляторних органів. Ефективна правова система забезпечує стабільність

правил ведення бізнесу та формує сприятливий інвестиційний клімат. Інформаційне середовище характеризує рівень доступу до інформації, розвиток цифрових технологій, комунікаційної інфраструктури та прозорість інформаційних потоків.

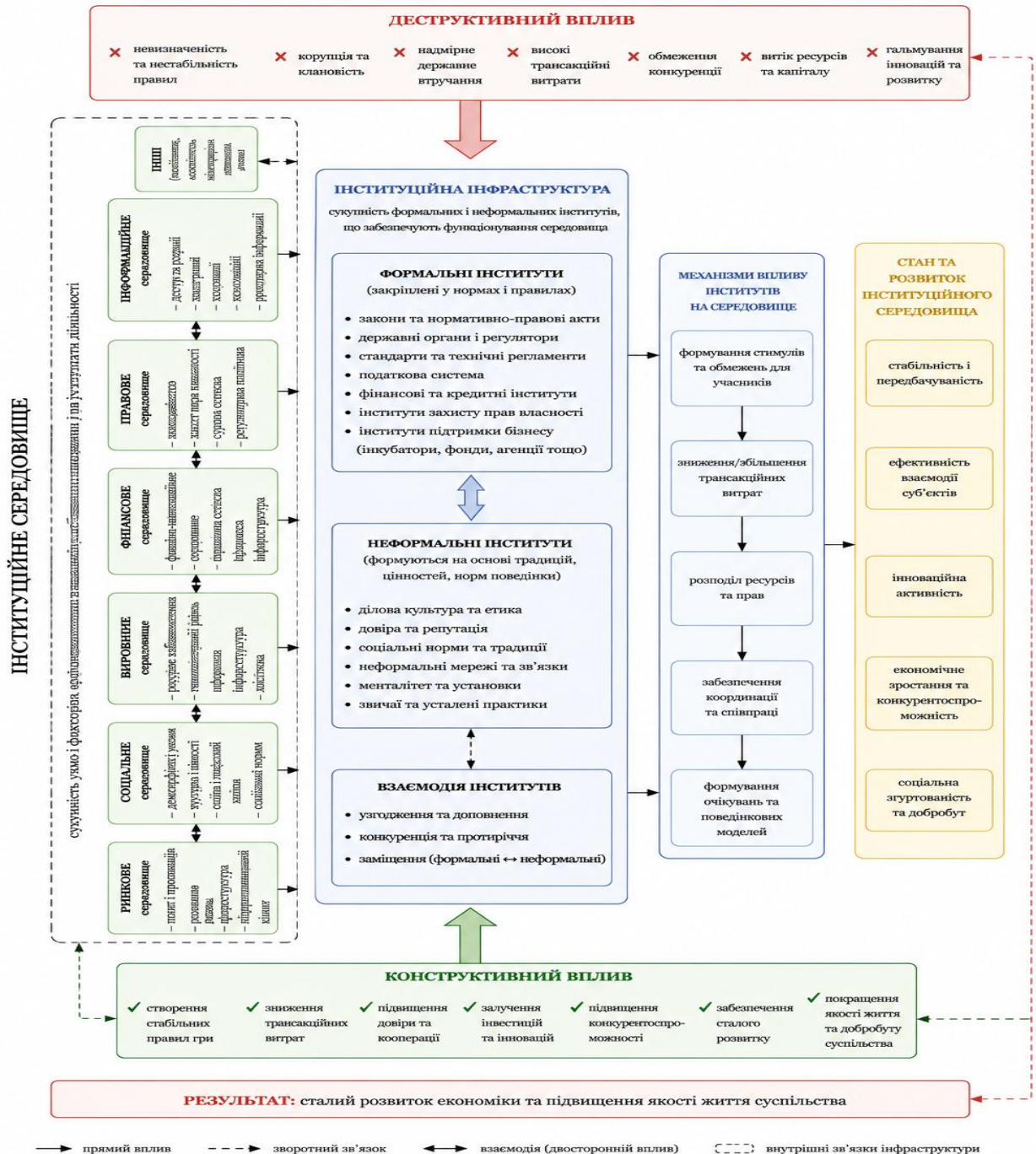

Рис. 1. Інституційні детермінанти розвитку інноваційного потенціалу малих підприємств

Варто також зазначити, що інституційна інфраструктура представлена сукупністю формальних і неформальних інститутів. Формальні інститути включають нормативно-правові акти, державні органи, систему регулювання,

стандарти, фінансові та кредитні установи, а також інститути підтримки бізнесу. Їх основна функція полягає у забезпеченні стабільності економічних відносин, формуванні правил функціонування ринку та створенні сприятливих умов для підприємницької діяльності. Неформальні інститути формуються на основі традицій, соціальних норм, ділової культури, рівня довіри та морально-етичних принципів. Вони визначають особливості поведінки економічних суб'єктів, впливають на формування партнерських зв'язків, рівень кооперації та готовність підприємств до інноваційної діяльності. Неформальні інститути можуть як стимулювати розвиток малого бізнесу, так і стримувати його через існування корупційних практик, низький рівень довіри або тінізацію економічних відносин.

Важливим елементом є взаємодія формальних і неформальних інститутів, яка може мати як конструктивний, так і деструктивний характер. Конструктивний вплив проявляється у створенні стабільних правил гри, підвищенні рівня довіри між суб'єктами економіки, залученні інвестицій, активізації інноваційної діяльності та підвищенні конкурентоспроможності підприємств. У результаті формується сприятливе інституційне середовище, яке забезпечує сталий розвиток економіки та підвищення якості життя населення. Деструктивний вплив інституційного середовища проявляється через нестабільність законодавства, високий рівень корупції, надмірне державне втручання, значні трансакційні витрати, обмеження конкуренції та відтік фінансових ресурсів. Такі чинники негативно впливають на розвиток інноваційного потенціалу малих підприємств, стримують інвестиційну активність та знижують ефективність функціонування підприємницького сектору.

Отже, інституційне середовище – це складна система взаємозв'язків між інституційним середовищем, інституційною інфраструктурою та розвитком інноваційного потенціалу малих підприємств. Вона підтверджує, що формування ефективної системи формальних і неформальних інститутів є необхідною умовою забезпечення інноваційного розвитку малого бізнесу, підвищення його конкурентоспроможності та досягнення сталого економічного розвитку держави.

Підсумовуючи, варто зазначити, що успішна реалізація інноваційного потенціалу вимагає від держави створення комплексної транспарентної екосистеми. Для України цей процес закладає фундамент стійкого відновлення та підвищення конкурентоспроможності національного бізнесу на міжнародних ринках.

Література

1. Гринько Т., Базик О. (2024). Інноваційний потенціал малого та середнього підприємництва: сутність та особливості. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2024. № 330(3). С. 445-448. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-70>
2. Гаєвська Л.М. Інноваційний потенціал підприємства та його оцінка. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип.15. С. 192–196. URL: <http://global-national.in.ua/archive/15-2017/38.pdf4>
3. Ковбаса О., Максичка А. Інфраструктурне забезпечення розвитку малих аграрних підприємств на основі інституційного підходу. Управління змінами та інновації. 2023. № 6. С. 15-19. <https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-6-3>